

การศึกษาข้อมูลที่เป็นตัวบ่งชี้การทุจริตในรายงานทางการเงิน:
กรณีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สุติมา อวยผล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต

สาขาวิชาบัญชี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

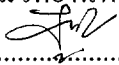
เมษายน 2548

ISBN 974-502-270-5

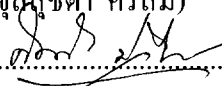
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ ชุติมา อวยผล ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

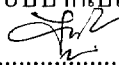
.....ประธาน

(ดร. จุฬสุชดา ศิริสม)

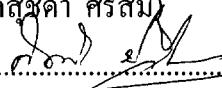
.....กรรมการ

(ดร. ศิลปชัย ปวิณพงษ์พัฒน์)

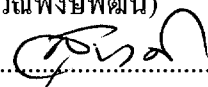
คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

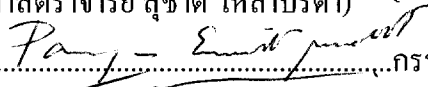
(ดร. จุฬสุชดา ศิริสม)

.....กรรมการ

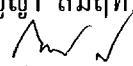
(ดร. ศิลปชัย ปวิณพงษ์พัฒน์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ สุชาติ เหล่าปรีดา)

.....กรรมการ

(ดร. ปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์)

.....กรรมการ

(ดร. โกวิท กระจ่าง)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

วันที่ 27 เดือน เมษายน พ.ศ. 2548

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก อาจารย์ ดร. จุลสุทธา ศิริสม ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร. ศิลป์ชัย ปวิณพงษ์พัฒน์ กรรมการที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ สุชาติ เหล่าปรีดา ดร. ปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์ และ ดร. โกวิท กระจำง กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเพิ่มเติมและแก้ไขจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณอัครพงศ์ ชินประทีป เจ้าหน้าที่บริหารฝ่ายกฎหมายสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ที่กรุณาสละเวลาในการตอบข้อหารือเกี่ยวกับการทุจริตในรายงานทางการเงิน และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ที่อนุเคราะห์และ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

สิ่งที่สำคัญที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อปรีชา คุณแม่เพ็ญศรี อวยผล คุณอนุญรัตน์ ยกชม พี่และน้อง ๆ ที่ให้ทุนการศึกษา ให้ความรักความห่วงใยและกำลังใจเสมอมา ซึ่งเป็นพลังกายพลังใจที่ประเสริฐแก่ผู้วิจัย และขอขอบพระคุณทุกท่านที่ไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ ที่ให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือในการศึกษาครั้งนี้

ชุตินา อวยผล

45922149: สาขาวิชา: บัญชี; บข.ม. (บัญชี)

คำสำคัญ: การทุจริต/ รายงานทางการเงิน

ชุตินา อวยผล: การศึกษาข้อมูลที่เป็นตัวบ่งชี้การทุจริตในรายงานทางการเงิน: กรณีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (THE STUDY OF INFORMATION AS THE INDICATORS OF THE FRAUDULENT FINANCIAL REPORTING: THE EVIDENCE FROM THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND) อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์: จุลสุทธา ศิริสม, บข.ด., ศิลปชัย ปวีณพงษ์พัฒน์, บข.ด. 135 หน้า. ปี พ.ศ. 2547. ISBN 974-502-270-5

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุข้อมูลที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินที่มีความสามารถเป็นตัวบ่งชี้การทุจริตในรายงานทางการเงิน และศึกษาตัวบ่งชี้การทุจริตในรายงานทางการเงินในกรณีการทุจริตที่แตกต่างกันของบริษัทจดทะเบียน โดยศึกษาข้อมูลบริษัทจดทะเบียนที่ถูกดำเนินคดีเนื่องจากกระทำผิดพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 จับคู่กับบริษัทจดทะเบียนที่ไม่มีการทุจริต ในปีเดียวกันโดยควบคุมปัจจัยด้านขนาดจากมูลค่าตลาดของหุ้นสามัญของกิจการมีความใกล้เคียงกัน การศึกษาใช้ข้อมูลทางการเงินปี 2540 ถึง 2546 เพื่อจำแนกกลุ่มในปีที่มีการทุจริต และใช้ข้อมูล 1 ปีก่อนการทุจริต คือปี 2539 ถึง 2545 เพื่อเป็นตัวบ่งชี้ล่วงหน้า 1 ปีก่อนการทุจริต โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์การจำแนกประเภท ผลการวิเคราะห์พบว่า

1. ข้อมูลมีความสามารถในการเป็นตัวบ่งชี้การทุจริตในรายงานทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนกล่าวคือ ข้อมูลที่สามารถจำแนกกลุ่มระหว่างกลุ่มที่มีการทุจริตและไม่ทุจริตในรายงานทางการเงินในปีที่มีการทุจริต คือ ข้อมูลองค์ประกอบของสินทรัพย์หมุนเวียนต่อสินทรัพย์รวม อัตราส่วนสภาพคล่อง และขนาดของกิจการ ในขณะที่ข้อมูลที่สามารถจำแนกกลุ่มระหว่างกลุ่มที่มีการทุจริตและไม่ทุจริตในรายงานทางการเงิน 1 ปีก่อนการทุจริต คือ ขนาดของกิจการ และอัตราส่วนโครงสร้างทางการเงิน

2. ตัวบ่งชี้การทุจริตในรายงานทางการเงินในกรณีของการทุจริตที่แตกต่างกันนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ การทุจริตในรายงานทางการเงิน (1) กรณีไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในการเปิดเผยข้อมูลกับ (2) กรณีการบอกกล่าวข้อความอันเป็นเท็จทำให้ผู้อื่นสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ใช้ข้อมูลที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการจำแนกแตกต่างกัน ผลการทดสอบพบว่า ข้อมูลที่สามารถจำแนกกลุ่มระหว่างกลุ่ม กรณี 1 ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในการเปิดเผยข้อมูล คือ (1) องค์ประกอบของสินทรัพย์หมุนเวียนต่อสินทรัพย์รวม (2) อัตราส่วนสภาพคล่อง และ (3) ขนาดของกิจการ ส่วนกรณี 2 การบอกกล่าวข้อความอันเป็นเท็จทำให้ผู้อื่นสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ไม่มีข้อมูลที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการจำแนกกลุ่ม อย่างไรก็ตามข้อมูลที่สามารถจำแนกกลุ่มล่วงหน้า 1 ปีก่อนการทุจริตทุจริต กรณี 1 คือ ขนาดของกิจการ และกรณี 2 คือ อัตราส่วนโครงสร้างทางการเงิน

45922149: MAJOR: ACCOUNTANCY; M.Acc. (ACCOUNTANCY)

KEYWORDS: FRAUDULENT/ FINANCIAL REPORTING

CHUTIMA UAIPHON: THE STUDY OF INFORMATION AS THE INDICATORS OF THE FRAUDULENT FINANCIAL REPORTING: THE EVIDENCE FROM THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND. THESIS ADVISORS: JUSUCHADA SIRISOM, Ph.D., SINCHAI PAVEENPONGPAT, Ph.D. 135 P. 2004. ISBN 974-502-270-5

This study proposes to explore the indicators of fraudulent financial reporting by using financial and non-financial information and figures of these indicators for different kinds of fraud in the listed companies of the Stock Exchange of Thailand. The study investigates the listed companies that were prosecuted according to the Act of the Thai legislature on Securities and Stock Exchange 1992 for the cases of financial reporting fraud. By matching these companies with non-fraud financial reporting firms during the period of 1997 to 2003, the discriminant analysis was used to find out the potential variables in categorizing fraudulent and non-fraudulent firms for contemporaneous year; and using the information of the year 1996 to 2002 to find out the indicator for predicting one year ahead. The results indicate that:

1. The information could be the financial reporting fraud indicators which are financial leverage, liquidity, and firm size for contemporaneous year and firm size and financial leverage for predicting one year ahead.
2. The indicators of different kinds of fraud, (a) about announcing financial information and (b) publishing unfaithful information, are different. For case (a), asset composition, liquidity, and firm size could be the indicators of contemporaneous year whilst firm size could be an indicator for predicting one year ahead. On the other hand, case (b), there is not any information that could be indicator of contemporaneous year; however, financial leverage could be an indicator for predicting one year ahead.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
สมมติฐานของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจากการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
ส่วนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับ ข้อมูลที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน	10
ส่วนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับ การทุจริตในรายงานทางการเงิน.....	12
ส่วนที่ 3 ข้อกำหนดของตลาดหลักทรัพย์เกี่ยวกับการเปิดเผยสารสนเทศของ บริษัทจดทะเบียน	21
ส่วนที่ 4 งานวิจัยในอดีต ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้.....	26
ส่วนที่ 5 สรุปเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการพัฒนาสมมติฐานและ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	30
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	38
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	39
ลักษณะประชากร	39
การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง	40
การเก็บรวบรวมข้อมูล	41
ตัวแปรและการวัดค่า	42

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล	47
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	49
4 ผลการวิจัย	53
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
สรุปการทดสอบสมมติฐาน	84
การทดสอบยืนยัน	91
5 อภิปรายและสรุปผล	93
อภิปรายผลการศึกษา.....	93
สรุปผลการศึกษา.....	96
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	98
ข้อเสนอแนะ.....	98
บรรณานุกรม	100
ภาคผนวก..	103
ภาคผนวก ก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา.....	104
ภาคผนวก ข พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 (บางส่วน).....	111
ภาคผนวก ค การวิเคราะห์ข้อมูลในปีที่มีการทุจริต	118
ประวัติย่อของผู้วิจัย	135

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 การคำนวณมูลค่ารายการ.....	26
2 จำนวนบริษัทจดทะเบียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 – 2546	40
3 สรุปค่าทางสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่นำมาศึกษาของกลุ่ม 1	55
4 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรระหว่างกลุ่มที่ทุจริตรวมกรณี 1 และกรณี 2 กับกลุ่มที่ไม่ทุจริต (ตัวแบบที่ 1).....	56
5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มที่ทุจริต รวมกรณี 1 และกรณี 2 กับกลุ่มที่ไม่ทุจริต โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์จำแนกประเภท ..	57
6 สรุปค่าทางสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่นำมาศึกษาของกลุ่ม 2	58
7 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรระหว่างกลุ่มที่ทุจริตกรณี 1 กับ กลุ่มที่ไม่ทุจริต	59
8 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มที่ทุจริต กรณี 1 กับกลุ่มที่ไม่ทุจริต โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์จำแนกประเภท (ตัวแบบที่ 2)	63
9 สรุปค่าทางสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่นำมาศึกษาของกลุ่ม 3	64
10 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรระหว่างกลุ่มที่ทุจริตกรณี 2 กับ กลุ่มที่ไม่ทุจริต	65
11 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญระหว่าง กลุ่มที่ทุจริตกรณี 2 กับกลุ่มที่ไม่ทุจริต โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์จำแนกประเภท (ตัวแบบที่ 3)	68
12 สรุปค่าทางสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่นำมาศึกษาของกลุ่ม 1 - ข้อมูล 1 ปีก่อนทุจริต....	69
13 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรระหว่างกลุ่มที่ทุจริตกรณี 1 และ 2 กับกลุ่มที่ไม่ทุจริต - ข้อมูล 1 ปีก่อนทุจริต	70
14 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระของกลุ่มทุจริตรวมกรณี 1 และกรณี 2 โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์จำแนกประเภท (ตัวแบบที่ 4).....	73
15 สรุปค่าทางสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่นำมาศึกษาของกลุ่ม 2 – ข้อมูล 1 ปีก่อนทุจริต	74
16 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรระหว่างกลุ่มที่ทุจริตกรณี 1 กับ กลุ่มที่ไม่ทุจริต – ข้อมูล 1 ปี ก่อนทุจริต	75
17 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ กลุ่มการทุจริตกรณี 1 กับกลุ่มที่ไม่ทุจริต โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์จำแนกประเภท (ตัวแบบที่ 5).....	78

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
18	สรุปค่าทางสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่นำมาศึกษาของกลุ่ม 3 – ข้อมูล 1 ปีก่อนทุจริต.... 81
19	ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรระหว่างกลุ่มที่ทุจริตกรณี 2 กับ กลุ่มที่ไม่ทุจริต – ข้อมูล 1 ปีก่อนการทุจริต..... 82
20	ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกลุ่มการทุจริตกรณี 2 กับกลุ่มไม่ทุจริต โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์จำแนกประเภท (ตัวแบบที่ 6) 84
21	สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน..... 85
22	สรุปผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปร..... 87
23	สรุปผลการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์จำแนกประเภท..... 90
24	ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอย โลจิสติก 92

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ลักษณะของงบการเงินตามแม่บทการบัญชี	11
2 สรุปค่าที่คาดหวังเกี่ยวกับข้อมูลในรายงานทางการเงินของบริษัทจดทะเบียน	37
3 กรอบแนวคิดในการวิจัย	38